

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของการศึกษา

เนื่องจากมีคดีวัดพระธรรมกายเกิดขึ้น เป็นคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องพระธัมมชโยกับลูกศิษย์ฐานยักยอกทรัพย์ของวัดพระธรรมกาย ซึ่งคดีนี้อยู่ในความสนใจของประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำยที่สุดแล้วก็มีการถอนฟ้องไปจากศาล ทั้งที่ดำเนินคดีมานานกว่า 7 ปี และเหลือเพียงสี่ปียานอีก 2 ครั้ง ก็เข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล ซึ่งเหตุผลที่ให้ถอนฟ้อง ก็คือ จำเลยคืนทรัพย์คืนให้แก่วัดพระธรรมกายแล้ว และจำเลยได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เป็นที่ยอมรับทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจการของศาสนาทั้งของคณะสงฆ์ ภาครัฐ และเอกชนจำนวนมาก นอกจากนี้ การดำเนินคดีต่อไปอาจก่อให้เกิดความแตกแยกในศาสนจักร โดยเฉพาะพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั้งในและต่างประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งการอนุญาตให้ถอนฟ้องในคดีนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากจากประชาชน จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในเรื่องการถอนฟ้องนี้ องค์กรของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการถอนฟ้อง ได้แก่ พนักงานอัยการและศาล ซึ่งเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการในการขอถอนฟ้อง และเป็นดุลพินิจของศาลในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนฟ้อง ทั้งพนักงานอัยการและศาลควรมีหลักเกณฑ์และเหตุผลอย่างไรบ้างในเรื่องการถอนฟ้อง เพื่อให้การถอนฟ้องสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นในคดีอาญา และที่สำคัญมีกลไกในการตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการและศาลอย่างไรให้เป็นดุลพินิจที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือและชอบด้วยเหตุผล

จากการค้นคว้าของผู้ศึกษายังไม่พบว่าม้งานเขียนของบุคคลใดที่ตอบปัญหาเหล่านี้ได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำความผิดต่อความสงบสุขของรัฐ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะหามาตรการในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเหล่านั้น หน่วยงานของรัฐที่ก่อตั้งขึ้นประกอบเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับอำนาจในการควบคุมและป้องกันอาชญากรรมให้ได้มีประสิทธิภาพสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิทธิ

และเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาด้วย รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินคดีมีข้อพึงระมัดระวังสองประการ กล่าวคือ ระวังมิให้ความยุติธรรมที่ผิดพลาดเกิดขึ้น และระมัดระวังมิให้การดำเนินคดีอาญาก่อความเดือดร้อนแก่ผู้ถูกกล่าวหาเกินความจำเป็น และในความระมัดระวังสองประการดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดเบื้องต้นของการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการให้ตัวผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาสารบัญญัติมาลงโทษ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่ากฎหมายอาญาเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิดและมีโทษ ซึ่งเป็นการกำหนดในส่วนเนื้อหาของความผิด ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายวิธีบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายอาญาสารบัญญัติอีกต่อหนึ่ง หรือเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการนำตัวผู้กระทำผิดกฎหมายอาญามาลงโทษ อันได้แก่ วิธีการสืบสวน การจับ การค้น การควบคุมผู้ถูกจับ การสอบสวนฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษผู้กระทำผิดอาญา เป็นต้น

หลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจึงกระทรวงยุติธรรมถือว่ารัฐได้รับความเสียหาย แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 จะได้กำหนดผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาไว้ ได้แก่ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย แต่เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 หากผู้เสียหายจะทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหาย พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นๆ ได้ อันแสดงให้เห็นว่าในการดำเนินคดีอาญานั้น โดยหลักแล้วจะต้องกระทำโดยรัฐ องค์การของรัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาจึงมีส่วนสำคัญที่จะอำนวยความสะดวกหรือทำให้เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทุกองค์การของรัฐในกระบวนการยุติธรรมจึงมีหน้าที่ต้องร่วมกันตรวจสอบและค้นหาความจริงแท้ให้ปรากฏ

เมื่อมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ไม่ว่าจะโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย ก็อาจมีการถอนฟ้องได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 บัญญัติเรื่องการถอนฟ้องไว้ กล่าวคือ การถอนฟ้องคดีอาญาแผ่นดิน ต้องยื่นคำร้องขอถอนฟ้องก่อนมีคำพิพากษาของศาลขึ้นต้น และการถอนฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัว ต้องยื่นคำร้องขอถอนฟ้องก่อนคดีถึงที่สุด ส่วนผล

¹ คณิต ฒ นคร, “กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและการตรวจสอบตามแนวทางในรัฐธรรมนูญใหม่”, บทบัญญัติ, เล่ม 54 ตอน 4, น. 50, (ธันวาคม 2541).

ของการถอนฟ้องนั้นมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 กล่าวคือ คดีอาญาที่ได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้วจะนำมาฟ้องอีกไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นใน (1) – (3) ของมาตรา 36

ประเด็นปัญหาที่น่าพิจารณาก็คือ จากหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ องค์การของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องช่วยกันตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีอาญาให้ปรากฏ แล้วการถอนฟ้องในคดีอาญานั้นสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้จริงหรือไม่ หากมีการถอนฟ้องก็จะทำให้คดียุติไปจากศาลโดยที่ศาลยังมิได้พิจารณาตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา หรือเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้เสนอความเห็นพร้อมทั้งเหตุผลไปยังศาล และศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าสมควรจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนฟ้อง ซึ่งเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน โดยสามารถแยกพิจารณาปัญหาในชั้นพนักงานอัยการและในชั้นศาล ดังนี้

ในชั้นพนักงานอัยการ ปัญหา คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการถอนฟ้องว่ามีกรณีใดบ้าง จึงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า พนักงานอัยการมีหลักเกณฑ์และเหตุผลอย่างไรในการเสนอคำร้องขอถอนฟ้องต่อศาล ทั้งนี้เพราะการที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องต่อศาลต้องพิจารณามาแล้วว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดตามกฎหมายผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด มีพยานหลักฐานเพียงพอ และมีเหตุอันควรที่จะฟ้องผู้ต้องหานั้น เมื่อฟ้องต่อศาลแล้วมีเหตุผลอะไรบ้างที่จะขอถอนฟ้อง และมีกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจขอถอนฟ้องของพนักงานอัยการอย่างไรบ้าง

ในชั้นศาลในกรณีที่จำเลยคัดค้านคำร้องขอถอนฟ้อง ไม่ว่าจะคดีความผิดต่อแผ่นดิน หรือคดีความผิดต่อส่วนตัว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 บัญญัติให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้อง อันแสดงให้เห็นว่าศาลมีหน้าที่ประกันความบริสุทธิ์ของจำเลย และบทบาทในความเป็นภาวะวิสัยของศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริง จำเลยมีสิทธิที่จะพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์มิได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ปัญหา ก็คือ กรณีที่คำร้องขอถอนฟ้องได้ยื่นก่อนจำเลยยื่นคำให้การ หรือจำเลยยื่นคำให้การแล้วแต่มิได้คัดค้านคำร้องขอถอนฟ้อง ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร ซึ่งกฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่ากรณีใดที่ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจเห็นสมควรของศาล จึงต้องมีการตรวจสอบดุลพินิจของศาลในเรื่องการถอนฟ้องเพื่อให้เป็นดุลพินิจที่ชอบด้วยเหตุผลสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นในคดีได้อย่างแท้จริง เนื่องจากคดีอาญาเป็นปัญหาสังคมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม องค์การของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องช่วยกัน

ตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีให้ปรากฏ เมื่อมีการขอถอนฟ้องจึงต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะถ้าศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องก็จะทำให้คดียุติไปจากศาลโดยที่ความจริงในคดียังไม่ได้รับการพิสูจน์ จึงเป็นหน้าที่ของศาลจะต้องชั่งน้ำหนักผลประโยชน์ระหว่างการดำเนินคดีต่อไปกับการยุติคดีโดยการอนุญาตให้ถอนฟ้อง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงระบบและหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย เปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศ ทั้งในระบบกฎหมายของประเทศที่ไม่อนุญาตให้ถอนฟ้อง และระบบของประเทศที่อนุญาตให้ถอนฟ้อง
2. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด หลักเกณฑ์ และผลของการถอนฟ้องในคดีอาญามีความสอดคล้องกับระบบและหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยหรือไม่
3. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของพนักงานอัยการและศาลเกี่ยวกับการถอนฟ้อง
4. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับพนักงานอัยการและศาลในเรื่องการถอนฟ้อง ตลอดจนแนวทางการแก้ไข

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 เรื่องการถอนฟ้องว่าสอดคล้องกับระบบและหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยหรือไม่อย่างไร ซึ่งจะแบ่งเป็นการถอนฟ้องในคดีอาญาแผ่นดิน และการถอนฟ้องในคดีความผิดต่อส่วนตัว และศึกษาเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ไม่อนุญาตให้มีการถอนฟ้อง และประเทศที่อนุญาตให้มีการถอนฟ้องเช่นเดียวกับประเทศไทย ตลอดจนศึกษาถึงองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการถอนฟ้อง อันได้แก่ พนักงานอัยการและศาล ว่ามีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง โดยจะนำตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้นจริงมาพิจารณาประกอบด้วย

1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะดำเนินการศึกษาในลักษณะวิจัยเชิงเอกสาร โดยทำการค้นคว้าจากเอกสารทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ทั้งจากหนังสือ วารสาร บทความ ด้วบทกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

1.5 สมมุติฐานของการศึกษา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็น หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องช่วยกันตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีให้ปรากฏ โดยที่วัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญานั้น ก็เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยส่วนรวม เมื่อมีการถอนฟ้องก็จะทำให้คดียุติไปจากศาล โดยที่ศาลยังไม่ได้พิจารณาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งผลของการถอนฟ้องมีความแตกต่างกับผลของการที่ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดยกฟ้องจำเลย และการดำเนินคดีอาญาก็มีความแตกต่างกับการดำเนินคดีแพ่ง เนื่องจากคดีอาญาเป็นเรื่องของการตรวจสอบค้นหาความจริง ส่วนคดีแพ่งเป็นเรื่องพิพาทกันระหว่างคู่ความซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักความตกลง ดังนั้น เมื่อพนักงานอัยการขอถอนฟ้องเพื่อให้คดียุติไปจากศาล จึงต้องมีการตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการ ทั้งการตรวจสอบภายในซึ่งเป็นไปตามระบบการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น การตรวจสอบโดยองค์กรอื่น และการตรวจสอบภายนอก ได้แก่ การตรวจสอบโดยศาล ในกรณีที่จำเลยไม่คัดค้านคำร้องขอถอนฟ้อง ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าสมควรจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนฟ้อง ถ้าศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องโดยไม่มีเหตุอันสมควรในคดีอาญาแผ่นดินหรือในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งการถอนฟ้องของพนักงานอัยการไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย ผู้เสียหายสามารถนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ ซึ่งนับเป็นการตรวจสอบโดยผู้เสียหายอย่างหนึ่ง และในท้ายที่สุดอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์การทำงานโดยประชาชน ตามหลักการตรวจสอบโดยประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระบบและหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศทั้งประเทศที่ไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องและประเทศที่อนุญาตให้ถอนฟ้องเช่นเดียวกับประเทศไทย เพื่อจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะเรื่องของการถอนฟ้องในประเทศไทยต่อไป

2. ทราบถึงแนวความคิด หลักเกณฑ์ และผลของการถอนฟ้องในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการถอนฟ้องในคดีอาญาเป็นไปอย่างถูกต้องสอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

3. ทราบถึงเหตุผลที่พนักงานอัยการจะขอถอนฟ้อง และเหตุผลที่ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนฟ้อง รวมถึงระบบในการตรวจสอบดุลพินิจของทั้งพนักงานอัยการและศาลในเรื่องการถอนฟ้อง เพื่อให้การถอนฟ้องเป็นไปโดยชอบด้วยเหตุผล

4. ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นกับพนักงานอัยการและศาลในเรื่องการถอนฟ้อง รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นดังกล่าว เพื่อให้การถอนฟ้องสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง